

BOLLETÍ DEL DICIONARI DE LA LLENGUA CATALANA TOM II, 1904-1905

MOSS. ALCOVER A BARCELONA (p. 17-25)

S'en hi va anar dia 18 [de gener de 1904] del mes passat per donarhi una bona empenta a l'Obra del diccionari y per presentar l'amo Antoni Vicens Santandreu de qui parlam més avall. Posarem dia per dia les passes que doná per la nostra Obra y les coses que hi va enllestir.

Dia 19. Tot-d'una d'arribar se va veure amb els amichs y representants de les diferents societats aont havia de donar conferències, y quedaren closos sobre'l dia qu'havien d'esser.

Dia 20. Presentá l'amo Antoni Vicens a n-el Círcol Artístich Sant Lluç, ple d'en gom en gom de gent illustrada, que rebé amb esclats de mans-belletes les glosades de l'amo Antoni y tothom en romangué esglayat y ple d'entusiasme. Tots l'enrevoltaren, y ienhoresbones y estretes de má per llarch!

Dia 21. Dins la gran sala d'actes del col·legi dels Jesuïtes, aont s'hi aplegaren els congregants de Maria Immaculada y Sant Lluís Gonzaga y molts de Pares de la Residència y del Col·legi, Moss. Alcover feu una escitació a n-els Congregants de la Secció Catalanista per que seguïssen col·laborant a la nostra Obra, allá ont eren els primers col·laboradors que hi va haver a Catalunya; y els-e va dir que no estava associat amb les 4.000 cèdules plenes que mos enviaren, y que al menys mos n'havien d'enviar 1.000 per hom, axò es, 16.000 més, per porer figurar tots entre entre'ls qui tenen poca son. S'alsá l'eloquent orador D. Benet Pomés, y va prometre en nom de tots que seguirien treballant amb nou ardor y entusiasme. L'amo Antoni Vicens també va dir allá les seues glosades, y tothom en romangué admiradíssim, y se repetí'l triomf del día anterior. Del col·legi dels Jesuïtes s'en aná Moss. Alcover a l'Acadèmia y Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya, aont l'esperaven els doctors que componen la Comissió que dita Acadèmia ha constituïda per col·laborar a n-el Diccionari. Li feren aquells doctors una rebuda la més coral y li digueren qu'estaven completament a les seues ordes y dispostos de tot a treballar allá ont els-e diria. Li demanaren una partida de coses sobre la manera de fer les cèdules y sobre normes y criteris per dur avant la gran tasca lexicogràfica, aont contestá Moss. Alcover tant bé com va sebre, quedantne tant contenta la Comissió, que's va comprometre a cuydarse de tot lo referent a Medicina y Història Natural. De manera que totes les cèdules que hi ha fetes y que's farán de tals ciències, les enviarem a dita Comissió, y ella, una volta plegat tot el material, en farà la revisió y l'eczamen, y demanará l'ajuda de les altres Corporacions científiques similars que crega necessari, y després de ben discutit y estudiat tot, formulará definicions, sometentles a l'aprovació de l'Acadèmia en ple; y finalment les mos entregará y les sometrem a la comissió de filòlegs per qu'aquests hi fassen els retochs gramaticals que la puresa de la nostra llengua demán. Axí quedaren la Comissió y Moss. Alcover, que sortí de l'Acadèmia y se despedí d'aquells doctors, amb el cor re-deple de gaubansa y d'alegria, com poques vegades s'hi era vist des que va emprendre l'obra magna del diccionari.

Dia 22. El vespre doná una conferència a n-el Centre Excursionista de Catalunya. Vetassí lo que'n digué La Veu de Catalunya de lo endemà: «*Hi havia una gentada que ho omplia tot. Asseguts o drets, per tot ahont hi cabia una persona estava plé*». Al entrar a la sala'l M. I. S. Vicari general de Mallorca, el doctor Antoni Alcover, acompanyant al glosador l'amo Toni-

Vicens Santandreu, tothom va posarse dret com a salutació respectuosa. Ocuparen lloch distingit en la presidència y foren presentats pel vispresident don Joaquim Casas-Carbó, ab entusiastas paraulas de coral germanor entre mallorquins i catalans. Mossen Alcover, ab sa natural modestia y ab sa parla mallorquina tan atractívola y tan simpática, regraciá'ls cumpliments que acabava d'endressarli'l senyor Casas y lo molt que [19] ha fet el Centre Excursionista cooperant ab entusiasme a la obra nacional de Diccionari catalá y aplegant elements per arribar a fer, quan sigui hora, el llibre de la nostra hermosa llengua, el primer signe de la vida d'un poble y fonament de tota sa personalitat. Va fer veure la molta importancia que té la toponomástica o sigui l'estudi dels noms topográfichs. El gran filólech Humboldt, ab son estudi toponomástich ibérich, ne pren peu pera formular la teoría de que la rasa basca avuy arreplegada en las montanyas y valls de la Bascònia és l'aborígena ibérica per que en molts dels noms de pobles y llochs de distintas y allunyadas regions ibéricas s'hi troban arrels d'aquell idioma; teoría que, si no enterament, en sa major part acceptan distingits y eminent filólechs com en Luchaire de Bordeus y l'alemany Gröber. Convé, va dir mossen Alcover, que'ns dediquém seriament al estudi de nostra toponomástica.

Dedicá un recort als precursors en aquets estudis; a n'en Salvador Sampere i Miquel, autor de l'obra «Toponomástica Catalana» premiada per l'Associació d'Excursions Catalana (co-antecessora del Centre Excursionista), al catedrátich d'aquesta Universitat[,] doctor Balari, autor de l'obra «Orígens de la llengua catalana», premiada pel Ajuntament de Barcelona, y al reverent mossen [Joan] Segura de Santa Coloma de Queralt. Mes com la tasca no és pas acabada encara, convé que'ls excursionistas quan ressegueixin valls y montanyas personalment, o encarregantho a persona idónea del país, prenguin nota de tots els noms dels pobles, barriadas, termes, valls, rius, rieras, barranchs, quintanas, garrigas, codinas, pujols, puigs, turons, montanyas y serraladas, etc. Aquest estudi té molta més trascendencia de lo que molts se pensan. Las personas se moren, las generacions desapareixen, las civilisacions se fonen ofegadas per las novas civilisacions, tot cambia en el món, mes lo que té una persistencia més fixa son aquells accidents de la naturalesa quals noms devegadas subsisteixen al través de tots els temps y ens portan un document interesantíssim pera conéixer els orígens del nostre idioma. Doná las més corals mercés al Centre Excursionista per haver fet una nova edició de sa «Lletra de convit» a cooperar a l'obra del diccionari, edició que'l centre's cuidarà de repartir per tot Catalunya en las sevas excursions.» També va presentar l'amo Antoni Vicens, que hi digué les seues glosades y alcansá un triunf més gros si importa que'ls dies anteriors. Els socis del Centre feren mil promeses de colaborar de bon de veres a l'Obra del Diccionari, com ho demana l'interés de la llengua y de la pàtria.

Dia 23. Doná una conferència a la Associació Popular Catalanista sobre la manera práctica de colaborar en la nostra Obra. A pesar de que tota la vellada va ploure a talabaxons, s'omplí casi de tot el local de l'Associació, tot joves, ben joves, gràcies a Deu y ben entusiastes. Un dels qui hu es més, En Francesc de P. Curet, entregá una llista de 31 collaborators nous (haventn'hi 14 que's suscriuen a n-el Bolletí), tots ben resolts a treballar, y molts d'ells ja tenen feyna presa y comensada. Prèviament presentat p'el Sr. President de l'Associació, Moss. Alcover esposá'l pla del diccionari y lo qu'aqueix ha d'esser, axò es, qu'ha d'abrassar, no una regió tota sola de la llengua, com feyen els diccionaris anteriors, sino totes les regions y totes les èpoques de la llengua; y feu avinent qu'una obra axí reclama la cooperació de tots els qui parlen y estimen la nostra llengua, cap dels quals, si vol esser conseqüent, se pot escusar de prendrehi aquella part

que les seues forces li permeten. ¿Com es, digué, que no tenim el diccionari complet? Perque no l'hem fet. ¿Qui l'ha de fer? ¿Els castellans? ¿Els qui voldrien soterrar la nostra llengua y raurarla de la terra? Si no'l feym nosaltres el diccionari, no's farà. Donchs cadascú que fassa lo qu'estiga de la seua part y que no hu dex avuy per demá ni confiy de que hu farán els altres. Si tots ho feym axí, aviat el diccionari será un fet. Aont es necessària especialment la cooperació de tots, es per fer la replega de totes les paraules de la llengua, escampades per tots els territoris que la parlen y dins els arxius y obres escrites dels nostros antepassats. ¡Hala, donchs, a cercar paraules tothom! ¡Qui no puga del llenguatge vivent, qu'en cerch dins els arxius! ¡Qui no puga anar a n-els arxius, qu'en trega d'un dels nostres llibres antichs o del modern renaxement!... Y se va estendre en consideracions per l'estil una bona estona. Aquells joves entusiastes varen prometre colaborar de bon de veres y reunir-se sovint per canviar impressions y refermar els bons propòsits y encoratjarse uns amb altres. Tot sortint de l'Associació Popular, s'en aná Moss. Alcover amb l'amo Antoni Vicens a l'Orfeó Catalá, que'ls-e feu sentir algunes de les seues estupendes cantades, y l'amo Antoni hi va dir tres glosades seues, entusiasmant de bon de veres l'auditori. Moss. Alcover convidá'l director de l'Orfeó, Sr. Millet, y tots els coristes bons per la cosa, a colaborar a l'obra del diccionari, replegant les paraules referents a música. El Sr. Millet y sos companys s'oferiren a ferho tot lo bé que sebrien.

Día 24. A pesar d'haver plogut tot lo dia y la vellada, doná una conferència a L'Aplech Catalanista. Vetassí lo que'n diu La Veu de Catalunya de dia 26: «Malgrat el mal temps que feya, fou numerosíssima la concurrència que va assistir en el local d'aquesta Associació, pera sentir la conferència que l'eminent filólech catalá Mossen Antoni M. Alcover va donar sobre la obra del Diccionari de la Llengua Catalana. El conferenciant exposá en la seva disertació conceptes semblants a n'els que han constituït la doctrina que ha informant en anteriors conferències sobre'l propi tema.

Després d'encomiar la importància que té pera la nostra literatura la formació d'un diccionari complert, en el que s'hi apleguin totes las paraulas del llenguatge viu y escrit que, desde la formació del nostre idioma han estat o están en ús en regions de rassa catalana, excitá als concurrents a la col·laboració d'obra tan patriótica segons els procediments exposats en la «lletre de convit» de la que ja se n'han publicat tres edicions. Feu veure Mossen Alcover lo colossal que resultaría l'empresa per un home sol, y pel contrari, lo factible y relativament senzilla que resultaría comptant ab la cooperació de centenars d'amants de la llengua catalana, fins a l'extrém de poguerse esperar que, si va creixent com fins ara l'entusiasme per la obra del Diccionari, a no trigar molts anys aquest pot ser una falaguera realitat. Novament el conferenciant exhortá a tan indispensable col·laboració aprofitant una ocasió tan oportuna pera que'ls que de debó estiman a Catalunya y a la seva llengua pugin evidenciar aquest amor, no ab paraulas, sino ab fets que és la manera práctica com els catalans solen esteriorsar els seus propis sentiments. El conferenciant fou escoltat ab viu interés y molt aplaudit al final de la seva disertació. A seguit Mossen Alcover presentá a n'els concurrents al glosador de Manacor l'amo Toni Vicens Santandreu de Son Garbeta en els termes en que ho ha fet en anteriors ocasions. El poeta popular va recitar sas composicions «Escomesa als Catalans», «La Santíssima Trinidad», «Lo nom de Deu», «A la Mare de Deu de Lluch» y «Lo mes de Maig» totes las quals produïren forta impressió en els concurrents[,] que no escatimaren pas al amo Toni els aplaudiments. El president del Aplech, en Josep Serrat[,] qui anteriorment havia presentat a la

concurrència a Mossen Alcover, tancà tan agradable vella ab sentidas frases de remerciament al eminent filòlech y al popular glosador, que foren rebudas ab grans aplausos.» Els socis de L'Aplech feren mil ofertes de treballar ferm en la gran tasca lexicogràfica.

Dia 25. Fa estona que Moss. Alcover duya l'idea de proposar a n-els amichs de la nostra llengua la celebració d'un Congrés de Sintaxis Catalana. Ensatá'l pensament a n-els capspares del moviment literari mallorquí, y els agradá form [sic per ferm]. Totd'una d'arribar a Barcelona, esposá la metexa idea a alguns dels qui s'interessen més per la sort de la nostra llengua estimadíssima, y tots aculliren l'idea amb entusiasme. Per esposarla públicament y proposarho d'una manera solemne, el President de l'Ateneu Barcelonès, En Maragall, glòria de les nostres lletres, li oferí la cátedra de la docta comporació [sic per corporació] que tan dignament presidex, y aquest fonch el dia convingut per la conferencia, de la qual dona conte La Veu de Catalunya de dia 27 amb aqueys termes: «Ans d'anit, malgrat el mal temps que feya, la rotunda del Ateneu Barcelonés va omplirse a vessar de concurrència, composta en la gran majoria de gent de lletres, per sentir l'anunciada conferencia sobre sintaxis catalana, a cárrech del eminent filòlech Mossén Antoni M. Alcover. L'aparició del ilustrat sacerdot a la rotunda fou saludada ab un esclat d'aplaudiments per part del públic. Mossén Alcover comensá la seva dissertació remerciant al Ateneu l'hostatge que li donava y escusant que novament se sentés en aquella cátedra per tractar de gramática, en la necessitat que considerava hi havia d'insistir sobre aquet tema fins a portar a tothom al convenciment de la importancia que té pera'ls catalans l'obra de purificació del seu llenguatge. Encomiá a seguir el paper principalíssim que la sintaxis desempenya en un idioma, donchs, tenint per objecte la formació d'oracions, o sia la perfecta exposició d'un concepte, dona a comprendre la manera de pensar y sentir d'un poble, porque és realment la entranya del llenguatge. Si a un idioma li destrueixen la seva sintaxis — afegí'l conferenciant— el fan malbé, com se troba comprovat en els documents de la baixa llatinitat, en els que, desfeta la construcció de la llengua llatina, se faria de molt dificultosa interpretació a no ser per la circumstancia de que la corrupció s'ha produït pera adaptar-se la nova construcció de proposicions a la nostra sintaxis. Una llengua sense sintaxis no pot ser una llengua complerta: és tot lo més un conjunt de paraulas deslligadas; lo que venen a ser els elements de construcció que no poden formar un edifici si una má intel·ligenta no las ordena convenientment. Cal ara preguntar: ¿la llengua catalana té sintaxis? Com a llengua neollatina té coincidencias ab la sintaxis de las sevas germanas en lo qu'es refereix a las lleys generals de construcció gramatical imposadas al desaparéixer la declinació llatina, pedra angular de la seva sintaxis, en els idiomas de nova formació. Ab tot, llevat de lo que de comú tenen las llengües provinentas del llatí, cada una d'ellas presenta en la seva sintaxis quelcom de particular que las diferencia, cosa que no s'observa en el catalá modern:¹ lo que ha fet suposar a n'els suscriptors castellans que'l catalá havia pres la seva sintaxis de la llengua castellana, donchs en realitat molts dels escriptors del renaixement literari de Catalunya construeixen a la castellana.

Aquest dia, s'en conseguí una altra de cosa de molta transcendència per l'Obra del diccionari. Els eminents arquitectes D. Lluís Domènech i Montaner, Director de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, y D. Eduard Mercader, President de l'Associació d'arquitectes de Catalunya, y D. Antoni Gaudí, el més genial y el més fecund de tots els arquitectes d'Espanya y de molts de punts de fora d'Espanya, aquests tres mestres de tanta d'anomenada se son compromesos a cuydarse dels termes y mots d'arquitectura y demás arts subalternes. A ells els enviarem totes les cèdules que's repleguin de tals rams, y ells, ajudats de quatre o cinch arquitectes joves

qu'escullirán entre'ls més destres y axerits, farán la revisió de dites cèdules amb tot esment y de prim conte, y formularán les corresponents definicions. Molt hi ha qu'esperar de la competència indiscutible y del patriotisme fervent d'uns mestres tan consumats en la ciència y art de construir. També va lograr Moss. Alcover que tres operaris ben entesos de la benemèrita fàbrica de vidrieres de color de N'Amigó s'oferissen a replegar tots els termes de vidrieria, que son molts y ben importants. La Lliga Regionalista de Barcelona y el Centre Popular Catalanista de Sant Andreu del Palomar demanaren a Moss. Alcover que hi donás respectivament conferències sobre l'Obra del diccionari, y no va esser possible per falta de dies disponibles, ja qu'ell no poria esser pus a Barcelona, com tampoch no pogué anar a Terrassa aont el cridaven amb vives instàncies aquella partida d'amichs corals que hi tenim. Será una altra vegada, si Deu ho vol. Moss. Alcover amb l'amo Antoni Vicens s'embarcá dia 26 y arribá a Mallorca dia 27, ple de satisfaccions y sense quebrehi de gaubansa veent els grans avenços que fa cada dia l'Obra del diccionari per tot Catalunya y d'una manera especial a Barcelona. ¡Que Deu nostre Senyor ho beneesca y hi don l'increment que hi cal, a fi de que la cosa continuu sempre quart creixent, fins que la vegem llesta y acabada. Amèn!

LA NOSTRA ANADA A BARCELONA (p. 177-188)

Hi arribárem dia 27 de novembre. Sempre'ns hi campam bé, gràcies a Deu, a n-aquexa gran ciutat, y no param de rebrehi mostres extraordinàries de consideració, afecte coral y viu entusiasme per l'Obra del Diccionari, que may sebrem agrair axí com cal. Donarem conte de lo que hi he fet aquesta vegada referent a la nostra Obra seguint l'orde dels dies que hi fórem.

Dia 27 A les cinch del cap vespre donárem una conferència a n-el Centre Moral y Instructiu de Gràcia sobre'l tema: Importància moral y instructiva del Diccionari Catalá. Vetassí que'n diu el Diario de Barcelona de dia 29 de dit més: — El M. Iltre. Sr. D. Antonio Maria Alcover, Vicario general de Mallorca, dió en la noche del domingo último una conferencia en el Centro Moral Instructivo de Gracia, en la que trató de la importancia del Diccionario Catalán como obra moral é instructiva. El conferenciante, llegado el mismo día de Palma, expresó ante todo la emoción que le produjo la hermosa manifestación de fe que había presenciado aquella mañana en las calles de Barcelona, elogió luego los trabajos del Centro, que dijo conocer de muchos años y, entrando en el asunto de su discurso ponderó la transcendencia de la obra del Diccionario, desde el punto de vista moral, refiriéndose para probarlo á la enciclo[178]pedia francesa del siglo XVIII, que tan funesta influencia ejerció en su época y las posteriores.

Y várem insistir molt en la gran feynada que hi ha p'el Diccionari a un centre fabril que tanta d'importància com es Gràcia, aont hi ha tantes d'indústries que totes tenen llur vocabulari tèchnic, que hi ha que recullir de boca dels qui hi treballen. Com una de les obres caporals del Centre son les escoles que té ubertes, aont concorren centenars d'obersers jovensans, per via d'aquests ¡vaja si s'en poren replegar de centenars y milenars de paraules que no serien gayre bones d'atrapar a un'altra banda! ¡Ja hu crech que n'hi tenen de feyna senyada els novells collaborators de Gràcia! Esperam que les bones ofertes de que'ns ompliren els entusiastes del Centre Moral y Instructiu, no serán just paraules que'l vent s'en du, sino que florirán y granarán y hi tendrem bona cullita. Deu ho fassa!

Dia 30

Ja feya estona que'ns corria per dins el cap l'idea de demanar a n-el Batle o Ajuntament de Barcelona una cosa per l'estil de la que'ns concedí l'Ajuntament de la ciutat de Mallorca l'any 1903, axò es, una cantitat per cèdules en blanch a repartir entre'ls collaborators que'n demanin per omplirles. De les quatrecentes o cinchcentes mil que fèrem amb les quatrecentes pessetes que'ns doná dit Ajuntament de Palma, en devem haver enviades més de xixanta mil a Barcelona y altres punts de Catalunya. Y cada vegada que n'hi enviávem, ens ocorria: —¡Axí metex es una mica estrany haver d'enviar de Mallorca a Barcelona paper per escriure! ¡Si l'Ajuntament de la ciutat comtal prengués llum del de Palma, s'acabaria un tal cosa! Amb aqueixa idea anárem ara a Barcelona; y, consultat el cas amb alguns amichs, ens digueren: — ¡Endevant! —Fet y dit, dema[181]nam audiència a n-el Sr. Batle de Barcelona. La mos concedex a l'acte; y ens hi presentam amb lo retgidor regionalista y amich del cor En Francesc Cambó. ¿Que m'en direu? El Batle'ns va rebre amb els brassos uberts; acceptá amb entusiasme la demanda de fer tallar docentes o trecentes mil cèdules p'els collaborators del Diccionari que'n vullen; y convenguérem que'l depòsit d'elles fos l'Arxiu Municipal metex y l'encarregat de repartirles el nostre collaborador y amich entusiasta N'Alfons Damians i Manté, un dels qui tenen poca son. Y no sols s'oferí a n-axò el Batle, sino a enviar per correu les cèdules que demanin els collaborators de fora de Barcelona; y llavò s'oferí a un'altra cosa, de vera transcendència: a recomenar a tots els Batles de Catalunya que fassen costat a l'Obra del Diccionari y que promoguen dins llurs respectius districtes la collaboració a la metexa. ¡Ja hu poreu creure qu'acceptárem tan magnífiques y patriòtiques ofertes amb tota la nostra ánima y n'hi férem a n-el Batle mil mercès! ¡Estam ben esperansats de qu'aqueixa recomanació a tots els Batles de Catalunya ha d'esser de grans resultats per la nostra Obra!

Dia 1 de desembre

Ens vèrem amb en Josep M. Armengol, abans jutge de Sarrià, avuy Oficial lletrat de la secretaria de l'Hospital de Santa Creu de Barcelona, entusiasta de la nostra Obra, y persona molt acostada a la família de l'inoblidable Dr. Balari i Jovany. N'Armengol s'era oferit a parlar a n-els hereus del Doctor a veure si'ns dexarien aprofitar pel Diccionari els materials lexicogràfichs qu'ell ha dexats. Li demanárem quines noves ens poria donar sobre aquest punt, y ens va dir qu'havia vista la senyora germana del Doctor, que sembla que n'es hereua, y li havia esposada la nostra demanda, y qu'aqueixa senyora ha contestat que, son tantes les demandes que li han fetes moltes de persones d'un vent i d'altre, qu'ha resolt per ara no resoldre res; y, sobre tot, qu'aquells materials les havia aplegats el seu germá p'els seus estudis, gusts y aficions, y que negú pus hi té cap veu ni cap dret. Nosaltres, tot respectant axí com cal, la resolució y apreciacions d'aqueixa senyora, y plens de la fe que tenim en l'avens y triump definitiu de la causa de la nostra llengua estimadíssima, esperam temps millors per la nostra demanda, y estam segurs, seguríssims, de que Deu compondrá les coses de tal manera que, d'un vent o d'altre, a la fi porem aprofitar el tresor lexicogràfich del Dr. Balari.

Dia 2 de desembre

Amb el tren que surt de Manresa a les cinch y cinquanta nou, ens ne tornárem a Barcelona, y encara fórem a temps a donarhi una conferència a n-el Centre de Sant Pere Apòstol del carrer

de Trafalgar, que fa tant y tant de bè entre'l jovent d'aquell endret per medi d'escoles nocturnes y conferències relligioses y literàries.

Lo President del Centre feu la nostra presentació amb uns grans elogis a l'Obra del Diccionari, recomanant a n-els joves oyents, qu'omplien casi tota la sala, que no patex gens de petita, que'ns escoltassen y que acudissen a la crida que'ls anàvem a fer. Comensàrem dient que Sant Pere Apòstol era un gran patró per ells, tots tan joves, y per la nostra Obra. Sant Pere fou sempre un' anima jove, ple d'entusiasme, ple de fe, tot consagrat a n-el Bon Jesús; per la seua confessió de la divinitat de Jesús va meréixer esser cap y fonament de l'Església y mestre en la Fe de tots els cristians. Per treballar en l'Obra del Diccionari s'es mester molt d'entusiasme, molta de fe; per axó tenim posades totes les nostres esperances amb els joves catalans y mallorquins. A-les-hores desplegárem aquest tema: «A n-e qui interessa més directament l'Obra del Diccionari es a n-els joves catalans y de totes les regions que parlen la nostra llengua. Recordárem el principi de la unitat de la llengua entre Catalunya, Balears y València, y que, per no haver aquexa gran veritat presidida la formació dels diccionaris anteriors a n-el nostre projecte, han resultat incomplets, manxols, fragmentaris, perque (may ens cansarem de repetirho) la nostra llengua no es tota a Catalunya, ni es tota a les Balears, ni es tota a València, sino a n-el conjunt de totes aqueixes regions; y per lo metex hi ha que replegar, per que'l Diccionari siga complet, tot lo qu'es conserva, tot lo que's parla dins totes aquexes regions. Y ¿qui ha de fer aquexa replega? ¿Els forasters? els inimichs, que lo que voldrien, es esveir y raure de tota la terra l'últim rastre de la llengua catalana? ¿Aquests han de fer la replega? No, l'han de fer els qui estimen aquexa llengua gloriosa, els qui están convinsuts de la seus escellència, dignidat y realesa; l'han de fer els joves, perque a n-els vells tant els es com no'ls es el tenir diccionari per la poca esperansa que tenen de viure gayre; son els joves, els qui comensen la vida, qu'están cridats a esser la Catalunya de demá, y els destinats a sentir la necessitat y les ventatges d'un bon diccionari, d'un instrument de cultura y d'illustració de tanta de trascendència per tot poble civilisat. Llavò'lse férem veure com negú's poria escusar amb raó de colaborar en el Diccionari, perque fins y tot e's qui no sabien de lletra, porien colaborarhi proporcionant les paraules pròpies del llur ofici, essent axí que'ls diferents oficis de la nostra terra son una mina riquíssima, un tresor preciosíssim de mots y paraules que donarán un valor incalculable a n-el diccionari que anam a fer. Acabárem fent una escitació a tots a que's revestissen de coratge y's convencessen de que, si volem diccionari, som nosaltres que l'hem de fer, y que, dexarho p'els altres, es resignarnos a no tenirne. Emprunguerem tots la tasca patriòtica de replegar paraules p'el Diccionari, y que's constitueca a n-el Centre una Comissió que organís y ordén aquests treballs y que fassa fer a n-els del Centre bona feyna per Deu y per la Pàtria. Axí'ns ho prometeren el Dr. Codina, ánima del Centre de Sant Pere Apòstol, y altres entusiastes d'allá metex en qui tenim grans esperances.

Dia 3 de desembre

Com anàvem amb el retgidor catalanista En Francesc Cambó a veure'l Batle de Barcelona dia 30 de novembre, trobárem el simpàtic diputat provincial de Vilanova, En Josep Bertran i Mussitu, y ens va indicar que tal volta la Diputació Provincial de Barcelona, si li demanásem una cantitat per cèdules en blanch per repartir a n-els collaborators, la mos concediria. Aquella paraula no va caure en terra; y aquest dia, acompanyats d'En Bertran y Mussitu metex, ens presentárem a n-el President de la Ecma. Diputació Provincial; y com sentí la nostra

demanda, l'acceptá to d'una amb entusiasme, y s'oferí además a recomanar la colaboració a la nostra Obra a tots els Presidents de les Diputacions catalanes, y ens va omplir d'atencions y de bones ofertes. Li quedárem agraidíssims, y ara estam també a la Comissió y a la Diputació porque en la primera sessió qu'han celebrada, segons ofici del M. I. Sr. Governador Civil de la ciutat comtal, ens han concedides 200 pessetes per fomentar la tasca lexicogràfica, que du'l seu llayt. Que Deu nostre Senyor le hi pagui a la Ecma. Diputació de Barcelona aquex gran favor que fa a l'Obra del diccionari, axí com nosaltres le hi agraim y les hi agrairán segurament tots els nostres colaboradors.

BOLLETÍ DEL DICCIONARI DE LA LLENGUA CATALANA TOM III (1906-1907)

Juliol.

Dia 31 Cap a Barcelona M'embarc cap a Barcelona, amb un temps de primera, pero amb una calorassa dins els camarots, que no hi ha qui hi estiga, quant y més dormirhi.

Agost.

Dia 1 A Barcelona Arribam a Barcelona de bon matí. També hi trob una basca feresta. Vetx alguns dels companys de les Comissions Organisadores del Congrès y m'enter de com se troba la cosa aquí.

Setembre.

Dia 12 Cap a Barcelona. —Els amichs del Congrès. —Cap a Mallorca Bot del lilit devers les quatre, y me sent molt millor del genoll, gràcies a Déu. Mos n'anam a l'Estació, arriba el tren de París, m'hi afich, y cap a Girona, y per Granollers cap a Barcelona, aont arribam devers les set y mitja. Me'n vatx a veure'ls amichs de les Comissions Organisadores del Congrès, y els-e trob molt enfeynats y amb gran coratge de que mos dirá tot en popa. Me demanen de l'escursió y del Dr. Schädel, y me conten fil per randa tot axí com ho tenen. Els-e sab greu qu'avuy metex m'embarqui cap a Mallorca; però no hi ha altre remey.

BDLC II (1904-1905)

Dia 25.

Fa estona que Moss. Alcover duya l'idea de proposar a n-els amichs de la nostra llengua la celebració d'un Congrès de Sintaxis Catalana. Ensatá'l pensament a n-els capspares del moviment literari mallorquí, y els agradá form [sic per ferm]. Totd'una d'arribar a Barcelona, esposá la metexa idea a alguns dels qui s'interessen més per la sort de la nostra llengua estimadíssima, y tots aculliren l'idea amb entusiasme. Per esposarla públicament y proposarho d'una manera solemne, el President de l'Ateneu Barcelonès, En Maragall, glòria de les nostres lletres, li oferí la cátedra de la docta comporació [sic per corporació] que tan dignament presidex, y aquest fonch el dia convingut per la conferencia, de la qual dona conte La Veu de Catalunya de dia 27 amb aqueys termes: «Ans d'anit, malgrat el mal temps que feya, la rotonda del Ateneu Barcelonés va omplirse a vessar de concurrència, composta en la gran majoría de gent de lletres, per sentir l'anunciada conferencia sobre sintaxis catalana, a cárrech

del eminent filòlech Mossén Antoni M. Alcover. L'aparició del il·lustrat sacerdot a la rotonda fou saludada ab un esclat d'aplaudiments per part del públic. Mossén Alcover comensá la seva dissertació remerciant al Ateneu l'hostatge que li donava y escusant que novament se sentés en aquella cátedra per tractar de gramática, en la necessitat que considerava hi havia d'insistir sobre aquet tema fins a portar a tothom al convenciment de la importancia que té pera'ls catalans l'obra de purificació del seu llenguatge.

"Som venguts seguint l'home de cor, l'home de fé, l'home de voluntat, que's lleva abans de l'aua y encén el llum y escorcolla sos papers y cataloga ses cèdules; pren el bastó de viatge y recorre plans y viles y montanyes, predicant com un missioner, libant com una abella, de flor en flor, tota la brostada viva del llenguatge, y entrega lo millor de sa vida, hora per hora, estella per estella, a la foguerada que il·lumina els horitzonts de la mentalitat catalana..."

Joan Alcover expressa l'admiració i la gratitud dels congressistes cap al seu impulsor, Antoni M. Alcover (Sessió de clausura del I Congrès. Ateneu Barcelonès, 18 d'octubre de 1906).es

Encomiá a seguir el paper principalíssim que la sintaxis desempenya en un idioma, donchs, tenint per objecte la formació d'oracions, o sia la perfecta exposició d'un concepte, dona a compendre la manera de pensar y sentir d'un poble, perque és realment la entranya del llenguatge. Si a un idioma li destrueixen la seva sintaxis —afegi'l conferenciant— el fan malbé, com se troba comprovat en els documents de la baixa llatinitat, en els que, desfeta la construcció de la llengua llatina, se faria de molt dificultosa interpretació a no ser per la circumstancia de que la corrupció s'ha produït pera adaptar-se la nova construcció de proposicions a la nostra sintaxis. Una llengua sense sintaxis no pot ser una llengua complerta: és tot lo més un conjunt de paraulas deslligadas; lo que venen a ser els elements de construcció que no poden formar un edifici si una má intel·ligenta no las ordena convenientment. Cal ara preguntar: ¿la llengua catalana té sintaxis? Com a llengua neollatina té coincidencias ab la sintaxis de las sevas germanas en lo qu'es refereix a las lleys generals de construcció gramatical imposadas al desaparéixer la declinació llatina, pedra angular de la seva sintaxis, en els idiomas de nova formació. Ab tot, llevat de lo que de comú tenen las llenguas provinentas del llatí, cada una d'ellas presenta en la seva sintaxis quelcom de particular que las diferencia, cosa que no s'observa en el catalá modern:¹ lo que ha fet suposar a n'els suscriptors castellans que'l catalá havia pres la seva sintaxis de la llengua castellana, donchs en realitat molts dels escriptors del renaixement literari de Catalunya construeixen a la castellana. ¿Com podém saber, donchs, si la nostra llengua té sintaxis propia? Al meus entendre cal anar a fer l'estudi de la construcció sintáxica del idioma vivent en aquellas comarcas allunyadas de la influencia dels grans centres de població, en els que'l llenguatge está ¹ Nota de l'original: No va dir que no s'observás dins el catalá modern, sino dins el catalá qu'escruien molts dels escriptors del renaxament corromput y al'idioma escrit en els monuments anteriors a l'época en que's senyala'l comensament de la influencia castellana. Aquest estudi'ns demostrará que la nostra llengua té sintaxis propia y ben definida. Fins al sigle XVI las equivalencias de sintaxis entre las llenguas neo-llatinas subsistiren sense diferenciació en cap d'ellas,² mes tot al modernisarse'l castellá, va senyalar-se ab notables variants, principalment per lo que's refereix

al us dels verbs auxiliars, a las concordancies del participi ab el terme d'acció y ab la formació del acusatiu; aixís els castellans, a diferencia dels francesos, dels italians y dels demás neo-llatins, diuen: «Yo he venido» y els catalans els estrefém la construcció fent «jo he vingut», en lloch de «jo som vingut»; «se ha muerto mi hermana» y diém nosaltres «la meva germana s'ha mort» en lloch de «la meva germana s'es morta»; «he visto á Maria» que traduím nosaltres dient «he vist a la Maria» en comptes de «he vist la Maria». Prova de que aquestas formas son veritablement catalanas com ho son de las demás llengüas neo llatinas, exceptuada la castellana, és que son vivas en las regions que no han rebut la influencia del castellá y que'ls escriptors que's deixan portar del instint del idioma, sense recordarse de la construcció gramatical, las usan com la cosa més natural. [24] Cal, donchs, si no volém llevar l'autonomia a la nostra llengua, que la purifiquém de tota influencia que la fassi tributaria de la castellana, principalment per lo que's refereix á la sintaxis, donchs son més de doldre, perque la desfiguran més, las corrupcions de la seva construcció, que las del seu propi vocabulari. No fonch axó precisament lo que digué Moss. Alcover, sino que la sintaxis de las neo-llatines se mantenia tot-d'una y encara molt consemblant, y que fonch el castellá que comensá devers el sitgle XIII a alterar fonament la sintaxis formantsen una de ben diferent y allunyada de les altres neo-lletinas, lo qual consumá la primeria del sitgle XVI. Al objecte de que's pugui tornar a la llengua catalana la seva propia sintaxis, o sigui la que tenia abans del sigle XVI, o sigui abans de que s'influenciés de la castellana, jo propono —manifestá l'orador— que's celebri un congrés de sintaxis y que, un cop depurat el nostre llenguatge d'una manera deguda, 'ls escriptors tendeixin al seu enteniment als acorts que's prenguin, posant en ús las formas de construcció que s'estimin com a més puras. No tracto de fer triomfar el meu criteri —acabá dient Mossen Alcover— sino que de la discussió ne surti llum de veritat y acorts beneficiosos pera'l perfeccionament de la nostra llengua, a la que devém provar ab obras y no ab paraulas l'amor que tots li portém. Un gran esclat d'aplaudiments posá fi a la important y interesantíssima conferencia de Mossen Alcover.» Després de dir l'amo Antoni Vicens les seues glosades conseguint un nou triunf y entusiasmant la selecta y docta concurrència aont hi havia lo milloret de Barcelona, foren moltíssims qu'enrevoltaren Moss. Alcover, alabant y eczaltant l'idea de celebrar el Congrés de Sintaxis Catalana, augurantne grans resultats per la purificació y reintegració de la nostra llengua estimadíssima. S'está a-les-hores estudiant de prim conte la manera práctica de preparar y organizar la celebració de tal Congrés a fi de que siga una cosa digna y adecuada a n-el seu altíssim objecte. Aquest dia, s'en conseguí una altra de cosa de molta trascendència per l'Obra del diccionari. Els eminents arquitectes D. Lluís Domènech i Montaner, Director de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, y D. Eduard Mercader, President de l'Associació d'arquitectes de Catalunya, y D. Antoni Gaudí, el més genial y el més fecund de tots els arquitectes d'Espanya y de molts de punts de fora d'Espanya, aquests tres mestres de tanta d'anomenada se son compromesos a cuydarse dels termes y mots d'arquitectura y demás arts subalternes. A ells els enviarem totes les cèdules que's repleguin de tals rams, y ells, ajudats de quatre o cinch arquitectes joves qu'escullirán entre'ls més destres y axerits, farán la revisió de dites cèdules amb tot esment y de prim conte, y formularán les corresponents definicions. Molt hi ha qu'esperar de la competència indiscutible y [25] del patriotisme fervent d'uns mestres tan consumats en la ciència y art de construir. També va lograr Moss. Alcover que tres operaris ben entesos de la benemèrita fàbrica de vidrieres de color de N'Amigó s'oferissen a replegar tots els termes de vidrieria, que son molts y ben importants. La Lliga Regionalista de Barcelona y el Centre Popular Catalanista de Sant

Andreu del Palomar demanaren a Moss. Alcover que hi donàs respectivament conferències sobre l'Obra del diccionari, y no va esser possible per falta de dies disponibles, ja qu'ell no poria esser pus a Barcelona, com tampoch no pogué anar a Terrassa aont el cridaven amb vives instàncies aquella partida d'amichs corals que hi tenim. Serà una altra vegada, si Deu ho vol. Moss. Alcover amb l'amo Antoni Vicens s'embarcá dia 26 y arribá a Mallorca dia 27, ple de satisfaccions y sense quebrehi de gaubansa veent els grans avensos que fa cada dia l'Obra del diccionari per tot Catalunya y d'una manera especial a Barcelona. ¡Que Deu nostre Senyor ho beneesca y hi don l'increment que hi cal, a fi de que la cosa continuu sempre quart crexent, fins que la vegem llesta y acabada. Amèn!.

Dia 29 Ens vérem amb el benemèrit y benvolgut N'Enric Prat de la Riba. Fou un'alegria grossa per nosaltres veure'l tan millorat y restablert de la seva llarga malaltia. Ja's pot dir qu'ha tirat el mal a la paret, gràcies a Deu, amb gran satisfacció dels amichs de Catalunya. Conversárem amb ell més de dues hores, y el tema caporal fou la santa causa de la llengua catalana. Y ens va anunciar per dins breu temps reformes a La Veu de Catalunya, que serán d'una gran transcendència per la efectivitat de la autonomia de la nostra llengua; axò es, per deslliurarla de l'esclavatge humiliant del castellá, que molts de catalans, sense donar-se'n conte, li fan patir. En Prat ens va demanar el nostre concurs per aquexes reformes, y ija es de raó que'ns hi oferírem amb tota la nostra ànima! Parlárem del projectat «Congrés de sintaxis catalana» y ens posá La Veu de Catalunya a la nostra disposició per preparar y dur a cap tal projecte... ¡Vaja sí'ns hi feu contents En Prat amb totes aquexes coses! El vespre mos n'anárem a Sant Andreu del Palomar, y a n-el Centre Popular Catalanista que hi ha a n-aquell grandió arraval, donárem a les nou y mitja una conferència per moure'ls socis del Centre, casi tots joves y entusiastas, a colaborar a l'Obra del Diccionari. Feta la nostra presentació per un senyor de la Junta del Centre, comensárem saludant la selecta concurrència, y rendí[180]rem homenatge a la bona memoria de l'honorable En Josep [Lluís] Pons i Gallarza, nat a Sant Andreu del Palomar, un dels primers Mestres en Gay Saber y mestre de l'actual generació literária mallorquina, y tan notable per la autenticitat de la seua inspiració y pulcritut y netedat de la seua factura. Esplicárem lo qu'ha d'esser el Diccionari que duym entre mans, y ens várem estendre en consideracions sobre la manera pràctica de colaborarhi, a fi de que s'en penetrassen bé'ls oyents y poguessen esser tots entesos collaborators, com n'hem mester dins totes les comarques del territori de la llengua y especialíssimament a poblacions fabrils y agrícoles com Sant Andreu del Palomar, aont hi ha tantes de fábriques y tantes d'indústries, petites y grosses, que totes tenen llur vocabulari tècnich, qu'es indispensable recullir relligiosament, si volem que'l Diccionari siga tot lo complet qu'ha d'esser. Insistírem molt en que no hi ha negú que no puga esser colaborador, fins y tot els qui no saben lletgir ni escriure tenen un ofici o altre: donchs poren donar les paraules referents a tal ofici, axò es, els noms de les eynes, de les primeres matèries qu'obren, de les operacions que hi fan, de les coses que fabriquen, etc.; y aquests noms els-e poren donar a n-els senyors de la Comissió que esperam que's formarà a n-el Centre per que la colaboració del Diccionari a Sant Andreu del Palomar siga lo qu'ha d'esser. Els senyors de la Junta, sobre tot el Dr. Josep Alcoverro, ànima del Centre popular Catalanista, ens varen prometre que formarien aquexa Comissió y que hi treballarien de valent. Deu fassa que siga axí.

Dia 1 de desembre

Ens vèrem amb en Josep M. Armengol, abans jutge de Sarrià, avuy Oficial lletrat de la secretaria de l'Hospital de Santa Creu de Barcelona, entusiasta de la nostra obra, y persona molt acostada a la família de l'inoblidable Dr. Balari i Jovany. N'Armengol s'era oferit a parlar a n-els hereus del Doctor a veure si'ns dexarien aprofitar pel Diccionari els materials lexicogràfichs qu'ell ha dexats. Li demanàrem quines noves ens poria donar sobre aquest punt, y ens va dir qu'havia vista la senyora germana del Doctor, que sembla que n'es hereua, y li havia esposada la nostra demanda, y qu'aquexa senyora ha contestat que, son tantes les demandes que li han fetes moltes de persones d'un vent i d'altre, qu'ha resolt per ara no resoldre res; y, sobre tot, qu'aquells materials les havia aplegats el seu germà p'els seus estudis, gusts y aficions, y que negú pus hi té cap veu ni cap dret. Nosaltres, tot respectant axí com cal, la resolució y apreciacions d'aquexa senyora, y plens de la fe que tenim en l'avens y triump definitiu de la causa de la nostra llengua estimadíssima, esperam temps millors per la nostra demanda, y estam segurs, seguríssims, de que Deu compondrà les coses de tal manera que, d'un vent o d'altre, a la fi porem aprofitar el tresor lexicogràfich del Dr. Balari.

*****

A la vesprada'ns aplegàrem amb els fervents amadors de la llengua pàtria En Rossend Serra i Pagés, En Joan Alandí, N'Emili Vallès i Vidal, En Jaume Algarra i Postius, En Fèlix Escalas y En Joan Alzina i Melis; y parlàrem d'aprop del pro[184]jecte de fer un congrés de sintacsis catalana, que várem proposar dia vint y cinch de gener s'enguany a l'Ateneu Barcelonès en la conferència que hi dárem. Ja'ns érem reunits dia 20 de mars els meteys amichs amb lo Dr. N'Antoni Rubió i Lluch y En Jaume Massó i Torrents, que'ns oferiren llur concurs y que'ns farien costat en tot lo que poguessen, oferiments qu'ara mos han renovats. Ja llavò el doctor Rubió indicá la conveniència de que'l congrés s'anomenás de la Llengua Catalana y que's ficsás, axó sí, especialment en la sintacsis de la metexa, que tant y tant afretura d'un má compassiva de tots els bons catalans, que la tenen molts d'ells una mica massa oblidada. Donàrem conte a n-aquells amichs de les consultes qu'han fetes sobre tal congrés a n-el P. Jaume Nonell, a Moss. [Marian] Grandia, a n-en Pere Vidal, de Perpinyà, a n-En Miquel Ventura i Balanyà, professor de la Normal de Madrid, a n-En Gregori Artizà, de Campmany, y de les contestacions y bones ofertes que'ns han fetes. Tots els reunits convenguérem en la conveniència de que'l congrés se diga de la Llengua Catalana, que siga'l primer d'una sèrie i que versi principalment sobre la nostra sintacsis, tal com proposa'l Dr. Rubió; y que hi prenguin part totes les regions que parlen catalá, oferint temes a les persones més enteses de dites regions per que venguen a sostenirlos a n-el congrés, consultantlos prèviament l'idea y demanantlos que'n formulin de temes segons llur manera da [sic per de] veure, per després poder formular la llista definitiva. Convenguérem també que, com tot axò s'ha de preparar amb temps, una volta formulada la llista de temes y repartits aquests entre les persones que'ls han de sostenir y publicats, hi ha que donar lo menys deu o dotze mesos per poder estudiar la cosa y fers'hi les esmenes que ocorregueren, a fi de que'l congrés siga de resultats positius y no fum de formetjada. També hi ha qu'estudiar el retglament qu'ha de regular la constitució del congrés y la seua vida. Per axò'ns donará molta de llum el del Congrés Universitari que's va celebrar no fa gayre a Barcelona, aont els escolars catalanistes donaren tantes de proves de cultura, seny y magnanimitat. Per preparar l'organissació de totes aquestes coses ens comprometérem a

traballarhi, tot quant porem, els reunits aquest dia, més amunt anomenats, contant com contam amb el Dr. Rubió i Lluch y En Massó y Torrents y llavò amb l'arquitecte En Joan Rubió y En Josep Carner, que tanta de via fa dins els camp de les Lletres catalanes. Confiats en la empenta de la nostra causa y en l'entusiasme per la nostra llengua que batega dins totes les regions que la parlen, emprenem aquexa nova Obra, que Deu nostre Senyor y Maria Santíssima, amb tots els Sants y Angels tutelars de la nostra terra beneesquen y prosperin. Amèn.